

Žemberová, Viera

O význame a hodnote (literárnohistorického) vedenia a poznania

Opera Slavica. 2020, vol. 30, iss. 3, pp. 77-81

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2020-3-11>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142999>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

слову в творчестве И. Ильфа, например¹³); показано ироническое и пародийное переосмысление библейских сюжетов, имен и проч.

Особым достоинством рецензируемой монографии следует назвать обращение ученого к произведениям автора, ранее не исследовавшимся в литературоведении; подробно рассмотрены фрагменты и наброски незавершенных произведений.

В целом, монографию К. С. Позднякова можно считать свежим, актуальным исследованием поэтики прозы И. Ильфа в историко-литературном аспекте. Такое исследование будет интересным самому широкому кругу читателей: специалистам-филологам, аспирантам и студентам, всем любителям хорошего русского слова.

Елена Павловна Иванян

Библиография:

POZDNJAKOV, K. S.: *Vozvraščeniye v Odessu. Proza I. A. Il'fa*. Samara: ANO «Izdatel'stvo SNC», 2018, 128 s. ISBN 978-5-6042205-2-8.

SEROV, V. V. *Ènciklopedičeskij slovar' krylatych slov i vyraženiij*. Moskva: OOO Izdatel'stvo «Lokid-Press», 2005, 677 s. ISBN 5-320-00323-4.

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

<https://doi.org/10.5817/OS2020-3-11>

O význame a hodnote (literárnohistorického) vedenia a poznania

TATÁR, J.: *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 105 s. ISBN 978-80-557-0949-9.

Do prirodzenej výbavy literárnovedného výskumu patrí latentné obnovovanie vývinovo obsažných javov, ktoré sa svojou aktuálnosťou či akútnosťou prirodzene posúvajú v čase a sú navrstvované, znova prirodzene, novými reáliami, osobnosťami,

¹³ Ibidem, s. 36–37.

umeleckými pohybmi a všetkým tým, čo spontánne i premyslene vstupuje do umeleckej výpovede či už v generačnej podobe, alebo ako nástroj na kontinuitu pohybu vo vývinovom procese.

Spravidla to spôsobia spoločenské, kultúrne aj jubilejné udalosti, alebo ide o výsledok sústredeného výskumu konkrétneho literárnoestetického obdobia, generácie, autora a diela, ktoré prinášajú spontánne aj zámerne parciálne a potrebné vklady do latentne ústretového literárnohistorického priestoru. Získané spresnenia, doplnenia, detail, novozískaný materiál, nájdenie nepoznaného textu či inej súvislosti potrebnej na objasnenie autorského, alebo generačného pohybu v kultúre a v literatúre stanú sa prínosom. Pritom je motivácia na vznik, tvarovanie a na šírku výskumného pôdorysu konkrétneho javu rozlične iniciovaná aj určená, v jednotlivosti a vo väzbách na kontext získané informácie z výskumu ho rozširujú, čím sa spresňuje a prehĺbuje poznanie, ktoré sa upevňuje aj spevňuje nielen svojím navrstvovaním, ale predovšetkým poučeným výkladom a zdôvodňovaním významu, hodnoty aj naliehavosti prínosu z výskumu do utvárania národnej a kultúrnej tradície prostredníctvom docenených hodnôt zvolených artefaktov, ich autentickej interpretácie zvlášť v umeleckej literatúre a pri personálnom výskume autorskej dielne.

Literárny vedec a spisovateľ Jozef Tatár (1954) vymedzuje názvom publikácie *Umelecký profil Štefana Krčméryho* ním sledovaný vývinový záber, osobnosť, druh a metódu, aby sa vedome, navyše v roku jubilea, svojím prieskumom včlenil do línie tých literárnovedných bádateľov, ktorí vnútorne, s empatiou, rešpektom a porozumením sa vyrovnávali so všestrannou a v kultúrnom aj literárnom živote svojej doby s mysliteľsky iniciatívnou a tvorivou osobnosťou Štefana Krčméryho (1892 – 1955).

Autor publikácie venovanej literárnej osobnosti Krčméryho sa k dejom vo vývine slovenskej spoločenskej a kultúrnej pamäti vyjadril v prácach *Básnická medzigenerácia (od realizmu k moderne)* (2002), *Básnik a láska* (2006), *Z poézie troch storočí* (2013) a inštruktážne v spoluautorstve s Júliusom Lomenčíkom v *Interpretačnom minime. Z modernej slovenskej poézie* (2002).

Rozhodnutie Jozefa Tatára vstúpiť do rozvetvanej bádateľskej spoločnosti okolo Štefana Krčméryho je z jeho literárnovedného postu zámer sústrediť do celku osobný viacročný výskum aj s parciálnymi výstupmi, tie utvorili kompozičnú os rekonštrukcie formovania osobnostného profilu Štefana Krčméryho. Termíny profil a portrét odlišujú metódy aj ambície, rozsah aj hĺbka prístupu k osobnosti. Termín profil v koncepte Jozefa Tatára naznačuje výrez z budúcej syntézy, torzo aj prierez, univerzum aj osobitosť ako súčasť budúceho celostného a vyťaženého dotyku s autorom a jeho tvorbou.

Umelecký profil Štefana Krčméryho komorne, argumentačne presvedčivo sleduje straty a prínosy času a dejov do života Krčméryho a do politických a spoločenských premien, ktoré vplývali na slovenskú kultúru a literatúru, otázky jazyka a národnej

identity po vzniku Československej republiky, pritom neobíde ani udalosti od polovice minulého storočia tak, aby publikácia reagovala a dala odpovede na absenciu syntetizujúceho výkladu tvorivého potenciálu Krčméryho, na jeho „širokospektrálnosť“, na umeleckú, vedeckú, publicistickú a osvetovú činnosť.¹

Kým sa tak jeho pričinením stane, spresňuje Jozef Tatár svoju ambíciu, „*Náš monografický záber naplníme dvojlíniovo – tematizovaním nových problémov a systematizovaním doterajších výskumných záverov s konfrontačnou a aktualizáčnou participáciou nášho čítania*“.² Autor pokračuje pri precizovaní a vymedzovaní koordinátov pre publikáciu: „*Z textového aspektu monografia zahŕňa tematicky a žánrovo orientovaný výber z autorovej básnickej a prozaickej tvorby, s výskumným dôrazom na tematicko-motivickú štruktúru a poetologické zložky. [...]. Heuritický výskum (archívne pramene – predovšetkým korešpondencia) a interdisciplinárna zameraná najmä na filozofický, sociologický a psychologický kontext sú limitované mimoliterárnovednými cieľmi: identifikácia textov z aspektu umelecko-estetického progresu na pozadí literárnovinových súvislostí...*“.³

Dostupný krčméryovský výskum má bohaté zázemie, ale Jozef Tatár naznačuje, „*Za jedinú prácu monografického charakteru možno považovať biograficko-bibliografický portrét autora Slovo čisté s podnázvom Život a dielo Štefana Krčméryho v dokumentov (1979) od A. Maťovčíka*“.⁴ Pripomenie aj sa odvoláva na viacero literárnych historikov, ale zaujali ho Zamborove interpretácie Krčméryho poézie, práce *Anny Zelenkovej Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)* vydaná v roku 2006 a *Veci na dne duše. Dva neznáme rukopisy Štefana Krčméryho (2012)*. Za autora možno doplniť, po vydaní Umeleckého profilu Štefana Krčméryho zverejnil *Anton Baláž* literárne vyrozprávaný osobný príbeh Štefana Krčméryho v románe *Povedz slovo čisté (2018)*.

Teda význam a rešpekt, vedenie a poznanie, univerzálne a jedinečné, asi tak bude účinné prijímať a doceniť postup Jozefa Tatára k rozsiahlemu celku krčméryovského autorského materiálu. Za epicentrum osobného a spoločenského výkladu reálií spojených s osobnosťou Štefana Krčméryho, za prínos dostupných analýz a za osobne motivované poetologické, sémantické a emotívno-morálne iniciované interpretácie básnických textov z viacerých zbierok Krčméryho si Jozef Tatár zvolil za východisko, hovorí o zlomovom období, zázemie vytvorené druhým a tretím desaťročím minulého storočia. Pripomenuté desaťročia spojili Krčméryho so Slovenskými pohľadmi, s obhajobou rigorózneho práce *Príspevok k dejinám básnickej školy Štúrovej (Univerzita*

1 TATÁR, J.: *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Banská Bystrica: Belianum, 2015, s. 4.

2 Tamže.

3 Tamže, s. 5 – 6.

4 Tamže, s. 4.

Karlova, 1930) a s osobnosťami jemu tak dôvernými, aby sa bolo možné sústrediť na Krčméryho korešpondenciu, na za vec národnej svojbytnosti zaujatej publicistiky, či ide o odkazy na iné písomnosti zo spomenutých rokov aj preto, aby sa v Tatárovom výklade sformovala a zosúladiła osobná a profesijná cesta s umeleckým, mravným a nazeracím poznaním výnimočného Štefana Krčméryho a toto „zlomové obdobie“ zotrvalo v centre literárnovedného prostredia v Tatárovom rozhladenom prieniku do *Umeleckého profilu Štefana Krčméryho*.

Pri výklade a interpretácii okolností života a tvorby, občianskeho a národného vymedzovania sa Krčméryho sa Jozef Tatár koncentruje na umelecké texty a na početný sekundárny materiál, predovšetkým na roky Krčméryho pôsobenia v Slovenských pohľadoch z dvadsiatych rokov, na korešpondenciu, zápisky, publicistické zdroje z toho aj nasledujúceho desaťročia. Jozef Tatár činí tak na prospech „neučebnicového“, širšieho a prenikavejšieho poznanie zázemia jeho osobnosti, čo zužitkuje pri interpretovaní poetiky, sémantiky, symbolov, motívov, statusu lyrického subjektu básnika, sám ho označil za romantika, dodajme, dôsledného a kultivovaného humanistu.

Za objekt interpretácie si zvolil Jozef Tatár básnické knihy, alebo jedinú báseň či prózu, aby nuansovým pohybom po veršoch, vetách a významových celkoch mohol čitateľ doceniť jemné, premyslené a s rešpektom komparované závery dotýkajúce sa spoločenských a osobných dejov, napríklad aj nenáhlivým prenikaním do genézy a zmien v nazeraní na existenciu a dobový svet, ktoré si Krčméry v mladosti osvojil zo štúdia F. Nietzscheho a A. Schopenhauerových spisov.

Krčméryho zložitá osobnostná línia našla v Tatárovom zhodnocovaní a výklade ním aktualizovaného básnického, prozaického, publicistického textu, ale i pri odkazoch na jeho prekladovú slovanskú a neslovanskú básnickú tvorbu oporu v samotnom Štefanovi Krčmérym, „*Je nesporné, že v rámci osobných aspirácií, životných aj pracovných cieľov, mal zadefinovaný ideálny sebaobraz národu oddanej, vzdelanej, uznávanej, potentnej a reprezentatívnej osobnosti svojej doby. [...], podľa Krčméryho osobnej angažovanosti nám vychádzajú maximálne výkonové aspirácie, dokazujúce aj preceňovanie sa, čo akiste počas sebahodnotenia spôsobovalo nazeranie týchto cieľov do kategórie dosiahnutých úspešných výsledkov a mohlo viesť k psychickej labilite osobnosti.*“⁵

Záujem o osobnosť a tvorbu Štefana Krčméryho má v koncepte genézy a utvárania sa jeho umeleckého (poézia, próza, preklad) profilu pre Jozefa Tatára, ako to naznačil na počiatku, dve línie. Prvú líniu sprevádza rekonštrukcia dejinno-spoločenských procesov navodených geopolitickými zmenami na prelome devätnásteho a začiatku dvadsiateho storočia, udalosťami a vážnymi národnými problémami (jazyk, identita,

5 Tamže, s. 21 – 22.

svojbytnosť, samostatnosť) spojené so vznikom Československej republiky, zvlášť dvadsiate roky a Krčméryho názorové formovanie Slovenských pohľadov, jeho v danej situácii názorom a postojmi aktívna spoločenská publicistika. Druhá línia sa nasycuje Tatárovými významovými (romantické gesto) a poetologicky dopovedanými interpretáciami Krčméryho poézie (od realizmu po modernu), dôvodením jeho záujmu o minulosť tematizovanú v próze a šírkou prekladateľského záberu v časti K slovensko-slovansko-európskej dimenzii tvorby s pointou „[...] možno Š. Krčméryho vnímať ako harmonizátora idey slovanskosti, európskosti, ale aj česko-slovenských vzťahov v medzivojnovnej Československej republike“.⁶

Obidve literárnohistoricky a textovo vedené línie upäté na vývinové pohyby nebránili Jozefovi Tatárovi v poučenej kritickej reflexii, tak ju označil sám. Tá sa odvíjala od jeho profesijnej zorientovanosti v slovenskej medzivojnovnej literatúre a v dobovej literárnej vede, no ukazuje sa aj v osobnej zahľadenosti do poézie Štefana Krčméryho. *Umelecký profil Štefana Krčméryho* vstúpil do už jestvujúcej a dostupnej výskumnej zásobnice ako časť z celku s poslaním osloviť odbornú a kultúrnu verejnosť Tatárovým videním a vedením, poznaním a porozumením autentickému šperku z dejín modernej slovenskej literatúry v európskom kultúrnom prostredí.

Viera Žemberová

Literatúra:

TATÁR, J.: *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 105 s. ISBN 978-80-557-0949-9.

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

<https://doi.org/10.5817/OS2020-3-12>

Podoby skazu

KOSÁKOVÁ, D.: *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby*. Praha: Filozofická fakulta UK v Praze, 2019. 230 s. ISBN 978-80-7308938-2.

Publikácia Hany Kosákovej s názvom *Podoby skazu. K jedné linii moderní prozaické tvorby* je venovaná naratívnej stratégii, navodzujúcej dojem spontánneho hovoreného rozprávania, ktorú pod názvom *skaz* vypracoval v druhom desaťročí 20. storočia

6 Tamže, s. 67.